

RİSKLER, TEHDİTLER VE OLASILIKLAR BAĞLAMINDA IRAK KÜRDİSTANI'NDA BAĞIMSIZLIK REFERANDUMU

İşgal sonrası hazırlanan Irak anayasası, Kürdistan bölgesi için federasyonu öngörüyordu. Kerkük dâhil, tartışmalı yerlerin statüsü ise referandumu öngören 140. maddeye bırakılmıştı. Ancak Bağdat ile Erbil arasında yaşanan ve bir türlü giderilemeyen güven bunalımı, bunun ikili ilişkilere yansıyan olumsuzlukları, ardından Musul başta olmak üzere baş gösteren DEAŞ işgali ve DEAŞ'la mücadele sürecinde tarafların özellikle tartışmalı bölgeler üzerindeki etki alanlarını değiştiren bir takım fiilî durumlar, Kürt bölgesinin öngörülen federasyon sistemine rağmen Bağdat'la birlikteliğini sürdürmesinin güçlüklerini ortaya çıkardı.

25 Eylül 2017'de yapılacağı söylenen bağımsızlık referandumu, eş zamanlı olarak bağımsızlık ilanını içermemektedir. Ancak bağımsızlık fikri, uzun ve zorlu bir mücadele serüvenine sahip Güney Kürtlerinin geleceğe dair hayallerinin en başındaki yerini hep koruyagelmiştir.

Irak Kürdistan Bölgesel Yönetimi (IKBY) Başkanı Mesud Barzani'nin, bu konuda defaatle verdiği beyanatlarda, bağımsızlığın Kürtlerin en doğal hakkı olduğunu ancak bunun bir zamanlama meselesi olduğunu, zamanı gelince bağımsızlığın ilan edileceğini belirtmesi, taşınan umuda yapılan vurguyu dile getirmesi açısından önemlidir.

Nitekim 7 Haziran'da farklı parti temsilcilerinden oluşan kurulun yaptığı toplantı sonrasında, uzun süredir tartışması yapılan referandum tarihinin ilan edilmesiyle beraber konu bağlamındaki tartışmalar daha da yoğunlaşmaya başladı. Herhangi bir engelle karşılaşmadan referandum yapılabilirse çıkacak karar doğrultusunda tartışmaların daha da yoğunlaşması beklenmektedir.

Bağımsızlık referandumu etrafındaki tartışmalar beş başlık etrafında ele alınabilir:

- 1- IKBY Kürtlerinin bağımsızlık temalı kendi iç tartışmaları
- 2- Kürtlerle Bağdat yönetimi arasında alevlenen tartışmalar,
- 3- Bünyesinde Kürt nüfus barındıran komşu ülkelerin tartışmaya kattıkları boyut,
- 4- Suudi Arabistan ve İsrail başta olmak üzere tartışmaların bölgesel boyuta taşınması,
- 5- Küresel güçlerin bağımsızlık referandumuna yaklaşımları.

IKBY Kürtlerinin Bağımsızlık Temalı Kendi İç Tartışmaları

Yaklaşan referandum tarihine bağlı olarak alevlenen iç ve dış tartışmalara bakıldığında dinamik etkenlerin büyük oranda referandum ve bununla bağlantılı bağımsızlık fikrinin karşısında konumlandığını görmek zor değildir. Belki de en ciddi handikap, Kürt partilerin kendi aralarında yaşadıkları iç tartışmalar ve çekişmelerdir.

Yaklaşık bir yıl önce yayımladığımız **“Irak Kürdistan Bölgesel Yönetimi’nde Bağımsızlık ve Başkanlık Tartışmaları”** başlıklı analizimizin bir bölümünde Kürt partilerinin yaşadıkları iç çelişki ve tartışmalarla ilgili olarak şuna değinmiştik:

“Bağımsızlığın siyasî olarak keskin bir karşıtlık düzleminde tartışılması, meselenin reel olarak değerlendirmesini de zorlaştırmaktadır. Bu nedenle konunun bütüncül bir şekilde ele alınmasını sağlayacak şu sorular cevapsız kalmaktadır:

- Mevcut şartlarda olası bir bağımsızlık adımı, Bölgesel Yönetimi nasıl etkileyecektir?*
- Uluslararası ve bölgesel güçler buna nasıl bir tepki verecektir?*
- Bağımsızlık ilanıyla beraber Irak merkezî hükümeti nasıl bir reaksiyon gösterecektir?*
- Kürdistan yönetimi, özellikle olası karşı reaksiyonları ne oranda göğüsleyebilecektir?*
- Erbil ve Süleymaniye ekseninde fiilî bir siyasî bölünmüşlük içerisinde bulunan, başka bir ifadeyle siyasî bütünlüğün/ulusal birliğin henüz oluşturulamadığı bir ortamda bağımsızlık yönünde atılacak bir adım ne tür olumsuz sonuçlar doğuracaktır?*

-IKBY’deki etkili grupların farklı güç odaklarına dayanarak yürüttükleri “Barzani/başkanlık” karşıtlığı, bağımsızlık fikrine ne oranda olanak tanımaktadır?”¹

Bu tartışmalar bugün hâlâ güncelliğini korumaktadır. Bölgesel ve küresel güçler pozisyonlarını az çok belli etmişlerdir. Ancak Kürdistan bölgesi, referandum tarihinin belirlendiği şu dönemde bile Erbil ve Süleymaniye arasında bariz bir bölünmüşlük hâlini sürdürmektedir.

Prensip olarak hiçbir parti bağımsızlık fikrine doğrudan karşı çıkmamaktadır. Bağımsızlık fikrine karşı çıkmak, Kürtlerin neredeyse yüzyıllık hayallerine karşı çıkmak anlamına gelecektir ki hiçbir parti bunun oluşturacağı ağır faturayla yüzleşme cesareti gösterememektedir.

Bunun yerine başkanlık tartışmaları, Barzani’nin yetkileri, başkanlık seçimi, başkanlık makamının kritik kurumlar üzerindeki geniş yetkileri, ekonomik sıkıntılar, maaş kesintileri gibi tali konular gerekçe gösterilerek sürdürülmekte; bağımsızlık fikri konusunda dolaylı bir muhalefet görüntüsü sergilenmektedir.

---

¹ “Irak Kürdistan Bölgesel Yönetimi’nde Bağımsızlık ve Başkanlık Tartışmaları” SDAM Analiz <http://www.stratejidusunce.org/Detay/Haber/1003/irak-kurdistan-bolgesel-yonetiminde-bagimsizlik-ve-baskanlik-tartismalari-.aspx> Erişim Tarihi: 08/08/2017

Referandum tarihinin kararlaştırıldığı 7 Haziran toplantısında üzerinde uzlaşılacak maddelerden birisi de şudur: “Referanduma kadar tüm siyasî taraflar, ulusal birliğin oluşturulması, parlamentonun aktifleştirilmesi ve iç sorunların çözümü konusunda anlaştı.”² Bu madde, Mesud Barzani’nin Kürdistan Demokrat Partisi (KDP)’ne muhalif partilerin çekincelerini bertaraf etmeye yönelik adımı gibi görünse de, toplantıya Goran ve Komala İslâmî’nin katılmaması, ardından da Yekgirtuya İslâmî (Kürdistan İslâmî Birliği) Partisi ile Celal Talabani’nin partisi Kürdistan Yurtseverler Birliği (KYB)’nden ayrılma Goran (Değişim) Hareketi’nin bir araya gelerek iç sorunların çözümünü önceleyen ortak deklarasyon yayımlaması, bağımsızlığın ön şartı olan ulusal birliğin sağlanmasının hâlen bile ne denli güç olduğunu ortaya koymuştur.

Yekgirtu ile Goran’ın yayımladıkları ortak bildiri de “Hiç kimse, tek taraflı irade dayatarak referandum meselesini siyasî kazanım veya pazarlık konusu haline getirmemeli” maddesine yer vermesi,³ başından beri KDP’ye muhalif olan partilerin Mesud Barzani’ye yönelttikleri ağır eleştirilerden birisine yapılan atıftan ibaretti. Çünkü muhalif partilerin bağımsızlık konusunda Barzani’ye yönelttikleri en ağır itham, Barzani’nin aslında kendi başkanlık statüsünü korumak için bağımsızlık arayışını bir iç siyasî malzeme olarak kullanarak konumunu muhafaza etmeye çalıştığı yönündedir.

Nitekim bağımsızlık referandumuna destek hususunda Avrupa turuna çıkan⁴ Mesud Barzani için KYB Merkez Komite Üyesi Ata Seravi’nin Kurdpress ajansına yaptığı açıklama, Goran ve Ali Bapir’in Komala İslâmî (İslâm Cemaati) Partisi gibi partilerden sonra KYB’nin de bağımsızlıkla ilgili olumsuz tavrına ışık tutmaktadır. “Böylesi bir dönemde Kürdistan

²http://www.rudaw.net/mobile/turkish/kurdistan/070620173?ctl00_phMainContainer_phMain_ControlComments1_gvCommentsChangePage=3_5 Erişim Tarihi: 08/08/2017

³<http://www.rudaw.net/mobile/turkish/kurdistan/120720176> Erişim Tarihi: 08/08/2017

⁴<http://kurdpress.com/En/NSite/FullStory/News/?Id=16443#Title> Erişim Tarihi: 08/08/2017

Bölgesi'nin iç durumunu düzeltmek her şeyden daha önemlidir. Mesud Barzani, Avrupa'ya değil, Süleymaniye'ye gitmeliydi.” diyen Seravi, devamında şunları söylüyordu: “*Barzani'nin Avrupa ziyareti, kendisinin Kürdistan Bölgesi'ndeki başkanlığının yasa dışılığını ve bu makamın gayri meşruluğunu örtbas etmeye yöneliktir. Kürdistan halkının büyük çoğunluğu, Barzani'nin bağımsızlığa hiçbir şekilde inanmadığını düşünüyor. Kürdistan Bölgesi halkı seçimlere katılarak meclise milletvekillerini gönderdi ama Barzani bu meclisi kapattı. Mesud Barzani, başkanlıktaki yasal süresi biteli iki yıl olmasına rağmen iktidardan çekilmeye yanaşmıyor.*”⁵

Barzani, referanduma destek sağlamak amacıyla Avrupa'ya gitti.

Temmuz ayının ortalarında Komal, KYB ve Goran temsilcilerinin Bağdat'ta Irak Ulusal Koalisyonu Başkanı Ammar el-Hekim ile yaptıkları toplantıda Ammar el-Hekim, “*Biz, Kürdistan referandumunu engellemek için her çabayı göstereceğiz.*” demiş;⁶ bu sözler el-Hekim'in Kürtleri tehdit ettiği yorumlarına yol açmıştı. Bunun üzerine toplantıya katılan partiler ortak bir bildiri yayımlayarak Ammar el-Hekim'in Kürtleri tehdit ettiği yönündeki iddiaları reddetmişlerdir. Söz konusu partilerin temsilcilerinin yayımladıkları dört maddelik bildiride⁷ yer verdikleri görüşler, aslında muhalif Kürt partiler ile KDP arasında var olan çelişkinin ne denli derin olduğunu göstermektedir. Bildiride, Ammar el-Hekim'in Kürtleri tehdit etmediği, aksine Kürdistan bölgesinin önündeki tehditleri sıraladığı ve İran'ın razı olmadığını aktardığı belirtilmiş; Kürdistan Bölgesi'ndeki güvenliğin bozulmasının uzak bir ihtimal olmadığı vurgulanmıştır. Komşu ülkelerin tutumunun da Ammar el-Hekim tarafından söz konusu partilerle paylaşıldığı, Iraklı siyasî liderlerin referandumun felaket getireceğini düşündükleri ve son olarak Kürdistan bölgesindeki siyasî partiler arasında derin görüş

⁵ <http://kurdpress.com/En/NSite/FullStory/News/?Id=16440> Erişim Tarihi: 08/08/2017

⁶ <http://kurdpress.com/En/NSite/FullStory/News/?Id=16392> Erişim Tarihi: 08/08/2017

⁷ http://www.ydh.com.tr/HD15337_barzani-muhalifi-partilerden-ortak-aciklama.html Erişim Tarihi: 08/08/2017

ayrılıkları bulunduğu bilgisi bildiride yer alan diğer hususlardır. Bu partiler, yayımladıkları bildiride, Ammar el-Hekim'in sözleri ile benzer çekinceleri taşıyan bazı Kürt aydınlarının söyledikleri arasında bir fark bulunmadığına inandıklarını da ifade etmişlerdir.

Bunun yanında şartların olgunlaşma meselesi, Bağdat merkezî hükümeti ile federasyon bağlantılı görüşmelerin yapılmasının devam edilmesi gibi gerekçeler de öne sürülmektedir ki bu durum aslında biraz da farklı partilerin farklı bölgesel partnerlerle kurdukları ilişkinin yansımalarını taşımaktadır.

Her hâlükârda DEAŞ saldırıları karşısında bir müddet soğumaya bırakılan Kürt partiler arasındaki şiddetli çekişmeler, DEAŞ'ın önemli oranda geriletilmesinden sonra yeniden ısınmış durumdadır. Bağımsızlık referandumu ise, KDP muhalifi partilerce Barzani'nin kendi statüsünü kalıcılaştırmak ve ailesinin geleceğini sağlama almak için gündeme getirdiği şekilde⁸ değerlendirilmektedir; bu durum var olan ayrılıkları daha da derinleştirmektedir.

Türkiye, İran ve Bağdat yönetiminin şiddetle karşı çıktığı bağımsızlık fikrine karşı asıl çatlakların içeride yaşanıyor olması, bağımsızlık olasılığının önündeki en önemli engeldir. Kendi içerisinde bağımsızlığın ön koşulu olan iç bütünleşmeyi sağlayamama olasılığı, Kürtler açısından bağımsızlık fikrinin de gerçekleşememe olasılığını beraberinde getiren en ciddi handikap olarak görünmektedir.⁹ Kaldı ki şu anda Erbil ile Süleymaniye arasında yaşanan “*de facto*” ayrışmışlık hâli kalıcı hâle gelmeye başlarsa sadece Erbil'le sınırlı bağımsızlık adımının da pratikte bir etkisi ve geçerliliği olamayacaktır.

Irak genelinde yaşanan fiilî durum -ki farklı aidiyeti olan unsurların bir arada yaşama iradeleri büyük oranda kırıldı- Kürtler için bağımsızlık yolunda önemli fırsatlar sunmaktadır. Ancak merkezî hükümetin otoritesinin giderek yayılıp genişlemesinin yanı sıra Kürtlerde baş gösteren ayrışma, ortaya çıkan fırsatın önündeki en önemli risklerden birisi haline dönüşmüştür.

Kürtlerle Bağdat Yönetimi Arasında Alevlenen Tartışmalar

Bağımsızlık projesinin önündeki engellerden biri de merkezî Bağdat hükümeti ile yaşanan sert tartışmalardır. Tartışmaların odağında ise tarafların yükümlülüklerini yerine getirmediği yönündeki karşılıklı suçlamalar bulunmaktadır.

Peşmergenin silahlandırılması, merkezî bütçeden alınması gereken pay, tartışmalı bölgelerin statüsü üzerine dinmeyen tartışmalar ve öngörülen referandumun bir türlü yapılamaması, Kürdistan bölgesinin merkezî hükümete rağmen yaptığı petrol ihracatı gibi

⁸ <http://kurdpress.com/En/NSite/FullStory/News/?Id=16450> Erişim Tarihi: 08/08/2017

⁹ Irak Kürdistanı'nda bağımsızlık girişimine karşı durup muhalefet eden bir diğer grup Kandil'e ilaveten Sincar'ı işgal eden PKK'dir. KCK yöneticilerinden Cihan Eren, KDP'yi Irak'ı parçalamakla ve bu şekilde halklara zarar vermekle suçlamış, Kürt devleti talebini sömürgecilerle işbirliği olarak değerlendirmiştir. <http://tr.zer.news/2017/08/kck-kdpyi-kurdistan-devleti-kurmak-ve.html> Erişim Tarihi: 08/08/2017

birçok husus, merkezî yönetim ile Kürt yönetimi arasındaki sorunların temelini oluşturmaktadır. Bu konuda çoğu kez restleşmelere varan karşılıklı suçlamalar birbirini izlemektedir.

Öncelikle şunu belirtmek gerekir ki Kürdistan bölgesi zaten “*şartlar müsait hale geldiğinde*” bağımsızlık adımını atacağı yönünde bir ajandaya sahiptir. Mesud Barzani’nin dilinden bu şekilde defalarca dökülen bir arzu olarak bağımsızlık, bu yönde bir adım atılırken yanı başındaki komşularla çatışarak değil, uzlaşarak hareket edilmesi yönündedir. Ancak uzun zamandır Bağdat yönetimiyle yaşanan ve çözülmesinden umut kesilen sorunlar, Kürt yönetiminde çarenin bağımsızlık adımı atmak olabileceği kanaatini oluşturmuştur. Buna karşı Bağdat yönetiminin “*kurumsal*” bir tavrı bulunmaktadır: Bağımsızlığı asla kabul etmemek. Belki de şu sıralar merkezî hükümetle Kürt yönetimi arasında düğümlenen yapısal sorunların temelinde aslında iki tarafın bağımsızlık fikri karşısında birbirine zıt tutumları yatmaktadır. Dolayısıyla Kürtlerin bağımsızlık talebini de merkezî hükümetin karşı tutumunu da taraflar arasında cereyan eden belli başlı sorunlar üzerinden okumak yerine meseleye şu açıdan yaklaşmak daha anlamlıdır: “*Kürtler bağımsızlık ilan etmeli mi? Bağımsızlık Kürtlerin hakkı mı, değil mi?*”

Şüphesiz ki IKBY Kürtleri bu hakkı kendilerinde görüyorlar ve bunun için gerekçelerini de ortaya koyuyorlar. Çevrelerindeki her ulusun bir devletinin olduğunu, bölgenin en kadîm halklarından biri olan Kürtlerin de devlet kurma hakkının olduğunu açıkça dile getiriyorlar. Üstelik küresel güçlerin bölgesel partnerlerle beraber Irak’ı işgal etmesinden sonra yaşanan iç çatışmalar, farklı unsurlar arasında oluşan güvensizlik ve bunun bir arada yaşama azmini büyük oranda zedelemesi, ayrıca neredeyse yüzyıllık bir geçmişe dayanan Irak içerisindeki Kürt trajedileri, oluşan fiilî durum karşısında yegâne çözümün artık ortaklık değil, komşuluk ilişkisinin olacağı, bunun daha isabetli olacağına dair kanaatleri pekiştirmiş durumdadır.

Kürtlerin bağımsızlık fikrine karşı çıkan Bağdat yönetimi ile birlikte bağımsızlık girişimine karşı çıkanların, bu karşıtlığı sadece kendi “*ulusal güvenlik*” sorunları bağlamında ele almaları, Kürt meselesi karşısında eski baskıcı alışkanlıklarını devam ettirmek istedikleri kaygısına yol açmaktadır. Genel durum bu yönde olsa da, yine de Erbil ile Bağdat arasında yaşanan tartışmalarda tarafların bağımsızlıkla ilgili gerekçelerini kısaca kendi dillerinden okumakta yarar vardır.

1 Ağustos’ta katıldığı bir anma toplantısında konuşan Mesud Barzani, Irak merkezî hükümeti ve IKBY arasındaki ilişkilerin “*2003 öncesi*” ve “*sonrası*” şeklinde iki süreçten oluştuğunu belirterek şunları söyledi: “*2003 sonrasında yaşanan süreçte Irak anayasasının hazırlanması ve uygulanmaya konulmasında bizler önemli rol oynadık. Ancak sorulması gereken bir soru var: Bağdat bu anayasaya ne kadar bağlı kaldı? Ne anayasaya bağlı kalındı,*

ne de 140'ıncı madde uygulamaya konuldu ki bu madde yerine getirilseydi belki birçok sorun bugün meydana gelmeyecekti. Peşmergenin silahlandırılması ve bütçesinin temin edilmesinin önü kesildi, bu anayasada var olan bir şeydi ve üzerinde de anlaşma sağlanmıştı. DEAŞ Kürdistan'a saldırmaya başlayınca, çok büyük sorunlarla karşılaştık çünkü silahımız ve cephaneliğimiz yoktu. Bağdat ne silah gönderdi ne de dışarıdan silah almamıza imkân sağladı.”¹⁰

Eylül 2016'da Bağdat'a yaptığı ziyarete değinen Barzani, konuşmasını şöyle sürdürdü: "Başbakan Haydar el İbadi başta olmak üzere oradaki tüm taraflarla yaptığımız görüşmelerde kardeş gibi konuşarak kendilerine artık birlikte yaşayamayacağımızı söyledim. Sizin Bağdat'ın ortaklığa inancınızın olmadığını ve Irak'ın üzerine kurulduğu o ortaklığın iflas ettiğini belirttim. 'Gelin, eğer gerçek ortak olamıyorsak, komşu kalalım, bu meseleyi de ciddiye alın' dedim, ancak kimse ciddiye almadı. Bağdat, bu sözleri bir baskı kartı olarak sarf ettiğimi zannetti. Bunlar baskı kartı değildi. Halkımız 25 Eylül'de sandıklara giderek kendi kaderini tayin edecek.”¹¹

Kürt yönetimi referandum konusunda kararlı tutum sergilerken Bağdat cephesinden de çeşitli tepkiler yükselmektedir. Başbakan İbadi bir konuşmasında referandum konusunda şu tepkiyi ortaya koymuştur: "Kürt ve tüm Irak halkının arzusuna saygı duyarız. Ancak anayasada tek taraflı referandum yapma ve ayrılma yetkisi yok. Kürdistan Bölgesi'ndeki referandum yasal değil ve bunu tanımayacağız.”¹² Olası tepkilerinin ne olacağına dair konuşan İbadi, diğer aktörlerin çoğu gibi "savaş söyleminden" kaçınarak, "Ne yapacağız? Sözgelimi, tankları mı göndereceğiz? Bunu yapmayacağım." derken konu bağlamında Kürt partileri arasında yaşanan gerginliğe atıfta bulunarak bir tür "İç çatışma" uyarısında bulunması dikkat çekiciydi: "IKBY içerisinde ciddi kriz var. Kendilerini bu yönde uyarıyorum. Bunun (referandum) sonucunda doğacak tehlike hepimizi etkiler. Herkese diyalog çağrısı yapıyoruz. Eminim ki Kürdistan halkı da referandum için acele etmiyor.”

Aslına bakılırsa Bağdat'tan gelen tepkiler olumsuz olsa da Barzani'nin kendi deyişiyle "sert tepkiler" değil ve bunlar da normal karşılanmaktadır. Bunun altında yatan nedenlerin başında da, Bağdat'la ilişkili olan KDP muhalifi Kürt partilerin sahip olduğu benzer kanaatler yatmaktadır. Bağdat'ın o partilerin görüşüne dayanarak taşıdığı bu kanaat, Barzani'nin Kürt bölgesindeki iç sorunların üzerini örtmek ve konumunu muhafaza etmeye dönük manevralar şeklindedir. Ancak Bağdat yönetimini daha sert tepkiler vermektен alıkoyan başka nedenler de vardır. Merkezî yönetim ve yedeğindeki milis güçler şu anda DEAŞ karşıtı operasyonlarını sürdürmektedir. Bu esnada ortaya konabilecek sert açıklama ve tehdit dili, bu operasyonları

¹⁰ <http://www.karar.com/dunya-haberleri/barzaniden-referandum-aciklamasi-558590> Erişim Tarihi: 08/08/2017

¹¹ <http://www.gazetevatan.com/barzani-tek-coz-bagimsizlik-1089474-dunya/> Erişim Tarihi: 08/08/2017

¹² <http://www.milliyet.com.tr/ibadi-yasal-degil-ve-tanimayacagiz-dunya-2490920/> Erişim Tarihi: 08/08/2017

olumsuz etkileyebilir. Çünkü peşmerge de bu anlamda önemli roller icra etmektedir. Bununla birlikte DEAŞ tehlikesi büyük oranda bertaraf edildiğinde büyük ihtimalle şu anda peşmergenin kontrolünde bulunan tartışmalı bölgeler üzerine zaten bir takım gerginliklerin kapısı aralanmış olacaktır. Bağımsızlık karşıtı tepkinin gerçek dozajını da aslında bu evrede görmek mümkün olacaktır.

Kısacası merkezî yönetim şu anda Irak genelinde otoritesini artırma mücadelesi vermektedir. Otoritenin niteliği, bağımsızlık karşısında merkezî hükümetin takınacağı tavrın niteliğini de ortaya koyacaktır.

Bünyesinde Kürt Nüfus Barındıran Komşu Ülkelerin Tartışmaya Kattıkları Boyut

Bünyesinde yoğun Kürt nüfus barındıran ülkeler arasında, Irak'ın dışında Suriye, İran ve Türkiye bulunmaktadır. İçine düştüğü durum nedeniyle Suriye'nin ne tepki verecek mecali vardır ne de vereceği tepkileri dikkate alacak birileri bulunmaktadır. Türkiye ve İran ise *"Irak'ın toprak bütünlüğünün"* korunması üzerinden bağımsızlık arayışına şiddetle karşı çıkmaktadırlar.

Hem Türkiye hem de İran meseleye *"ulusal güvenlik"* perspektifinden bakmaktadırlar. İki ülkede de ciddi oranda Kürt nüfus yaşamaktadır ve olası bir bağımsızlık durumunun kendi içlerindeki Kürtleri de etkisi altına alabileceği değerlendirmesinde bulunmaktadır. Aslında bu tavır bugün gelişmiş değildir, iki ülkenin Kürt meselesi karşısında takındıkları *"geleneksel"* tutumdur.

Her iki komşu ülke yetkililerinin ağızdan çıkan sözler benzerlik arz etmekte ve *"kabul etmeyiz"* ortak noktasında buluşmaktadır. Ama bağımsızlık fikrinin hayata geçmesi ihtimaline karşı tarafların pratikte ne tür yöntemlere başvuracakları konusunda ilan edilmiş bir hareket planı henüz bulunmamaktadır.

Referandum tarihinin 25 Eylül 2017 olarak belirlenmesinden sonra Türkiye, farklı düzeylerde çeşitli tepkiler ortaya koydu. Referandum kararının resmîyet kazanmasından sonra Türk Dışişleri Bakanlığında yapılan açıklama şöyleydi: *"IKBY'nin bir süredir planlamakta olduğu bağımsızlık referandumu hakkındaki görüş ve endişelerimizi Irak Hükümeti ve IKBY ile uluslararası toplumun önde gelen üyeleriyle paylaşmıştık. Bu çerçevede, bağımsızlık konusundaki referandumun IKBY başta olmak üzere Irak'ın çıkarına olmayacağını, bölgede kritik gelişmelerin meydana geldiği mevcut dönemde söz konusu tasarrufun istikrarsızlığı artıracak olumsuz sonuçlar doğuracağını vurgulamıştık."*

IKBY liderliğinin bu yöndeki tavsîye ve uyarılarımız hilafına, 25 Eylül 2017 tarihinde bağımsızlık konusunda referandum düzenleyeceği yönünde açıkladığı kararını da yukarıda

belirtilen çerçevede değerlendiriyor ve bunun vahim bir hata teşkil edeceğini düşünüyoruz. Irak'ın toprak bütünlüğünün ve siyasî birliğinin muhafaza edilmesi Türkiye'nin Irak politikasının temel ilkelerinden biridir. Bu ilke bölgede kalıcı istikrar, barış, güvenlik ve refahın önkoşulları arasındadır."¹³

17 Temmuz'da toplanan Milli Güvenlik Kurulu (MGK) toplantısında da konu ele alınmış ve ilgili MGK bildirisinde şu ifadelerle yer almıştır: *"Irak Kuzeyi Bölgesel yönetiminin aldığı referandum kararının, hukuken ve fiilen uygulanamayacağı, bu teşebbüsün vahim bir hata olduğu ve istenmeyen sonuçlar doğuracağı belirtilmiştir. Irak'ın toprak bütünlüğünün ve siyasî birliğinin muhafaza edilmesinin bölgede kalıcı istikrar, barış, güvenlik ve refah tesis edilebilmesine bağlı olduğu değerlendirilmiştir.*"¹⁴

Bunun dışında başta Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan olmak üzere hükümetten farklı isimler, çeşitli konuşmalarında referanduma yönelik sert ifadeler kullanmışlardır. Ancak Türkiye'nin bu tavrının, Kürdistan hükümetiyle geliştirilen ekonomik, ticarî ve askerî ilişkiler bağlamında değerlendirildiğinde, farklı yorumlanmasına da kapı aralanmaktadır. 15 Temmuz öncesi ve sonrası hükümetin yeni partner olarak MHP'yi seçmesi ve Türk siyasetinde gözle görülür bir *"milliyetçi söylemin"* hâkim olması, verilen tepkilerdeki sert tonların biraz da yeni partner ve iç kamuoyuna dönük olduğu yorumlarına yol açmaktadır.

Bunun dışında merkezî hükümetin tüm itirazlarına karşın Türkiye'nin Güney Kürdistan'la yürüttüğü başta petrol olmak üzere bir takım faaliyetlerin Kürt yönetiminin Bağdat'la arasına daha fazla mesafe koymaya yaradığı gerçeği, savunulan *"Irak'ın bütünlüğü"* çıkışlarıyla pek de uyuşmamaktadır.

Bunun dışında Türkiye'nin Güney Kürdistan'a dönük politikalarının daha başka hedefler içerdiği, Irak'tan kopacak olan Kürdistan'ın Türkiye ile beraber bir federasyon sistemine dâhil olacağı, böylece Türkiye'nin kendi Kürt sorununu da çözmüş olacağı yönünde zaman zaman alevlenen gayri resmî tartışmalar da yapılmaktadır.

Referandumun ayak seslerinin yükselmesinden sonra İran da karşıt yöndeki görüşlerini açıkça belli etmiştir. Referandum tarihinin ilan edilmesinden sonra dışişleri bakanlığı sözcüsü Behram Kasımî bir açıklama yaparak *"İran'ın, Irak'ın toprak bütünlüğünden yana tavır aldığını belirtip Barzani'nin bağımsızlıkla ayrılmak istediği bölgelerin Irak'ın bir parçası olduğunu, referandum kararının sorunları derinleştireceğini, Erbil ile Bağdat arasındaki"*

¹³ http://www.mfa.gov.tr/no_181_-ikby_de-25-eylul-2017-tarihinde-bagimsizlik-konusunda-bir-referandum-duzenlenmesi-yonundeki-karar-hk_.tr.mfa Erişim Tarihi: 08/08/2017

¹⁴ <http://www.hurriyet.com.tr/mgk-bazi-muttefik-ulkelerin-pyd-ypg-teror-org-40523083> Erişim Tarihi: 08/08/2017

sorunların anayasal çerçevede çözülmesi gerektiğini, iki tarafın diyalogundan yana olduklarını” söyledi.¹⁵

İran Genelkurmay Başkanı Tümgeneral Muhammed Bakırî ise İKBY'nin bağımsızlık referandumunu “*kabul edilemez*” diye değerlendirdi. Bakırî, Devrim Muhafızları Kara Kuvvetleri komutanlarının hazır bulunduğu bir toplantıda yaptığı konuşmada, Irak'ta referandum konusunun gündeme getirilmesinin bölgede yeni sorunların ortaya çıkması için bir başlangıç olacağını iddia ederek, “*Bu asla Irak'ın komşuları tarafından kabul edilebilir değildir. Irak'ın bağımsızlık ve toprak bütünlüğünün korunması ülkedeki tüm mezhep ve etnik grupların yararınadır*” diye konuştu.¹⁶

Bakırî'nin “*Referandum konusunun DEAŞ'ın Irak'ta büyük yenilgiye uğraması ve toprak kaybetmesinin hemen ardından ortaya konulması, normal bir olay değildir.*” sözünün ise İsrail ve Suudi'nin dahil olduğu bölgesel denklemler açısından farklı bir karşılığı bulunmaktadır.

Suudi Arabistan ve İsrail Başta Olmak Üzere Tartışmaların Bölgesel Boyuta Taşınması

Kürdistan'ın bağımsızlık yolunda atacağı referandum adımı, önemine binaen bölgesel bazda da ilgi odağı olmuş durumdadır. Türkiye ve İran gibi komşuların dışında bağımsızlık konusunu yakın markaja alan başlıca iki ülke söz konusudur: Suudi Arabistan ve İsrail. Hatta Irak Kürtlerinin bağımsızlık söylemlerinin Türkiye ve İran'daki bazı çevrelerce “*İkinci İsrail*” olarak damgalanarak mahkûm edilmesinin altında yatan en önemli nedenlerden birisi de İsrail'in bağımsız Kürdistan ilgisidir, denebilir.

Kürtlerin bağımsızlık arzularını bir ajitasyon aracına dönüştürerek bölgesel rekabetin kullanışlı araçlarından birisi haline getirmek isteyen Suudi ve İsrail, görünürde Kürdistan'a destek verirken aslında içine girdikleri pozisyonla Kürtlerin arzularının önüne çekilmek istenen setleri önemli oranda tahkim etmiş olmaktadır.

İsrail'in “*Bağımsız Kürdistan*” yaklaşımı uzun zamandır bilinmektedir. Referandum tartışmalarının yaşandığı yakın dönem içerisinde Suudi krallığının da İsrail'le birlikte aynı dili kullanıp aynı yaklaşımı sergilemesi, salt Kürt muhabbeti ile alakalı bir durum değildir. İki unsurun uluslararası güçlerle birlikte geliştirdikleri ortak tutum, Kürdistan meselesi karşısında ortak tavır geliştirmelerine neden olmuştur.

¹⁵ <http://www.kurdistan24.net/tr/news/f8cd4c13-6372-4134-a631-e8c1164e6ec6> Erişim Tarihi: 08/08/2017

¹⁶ <http://www.yenisafak.com/dunya/iran-genelkurmay-baskani-referandum-kabul-edilemez-2757414> Erişim Tarihi: 08/08/2017

Kral Selman'ın danışmanlarından General Enver Macid Eşki ve İsrail Dışişleri Bakanlığı'ndan Dore Gold, gerçekleştirdikleri görüşmelerde varılan sonuçları, 2015'te Washington'da yapılan toplantıda dünya kamuoyu ile paylaşmışlardır.¹⁷

Riyad ve Tel Aviv'in İran'a karşı birlikte hareket etmek için görüştikleri ortaya çıkarken toplantıda Tahran'a karşı ortak bir Arap askeri gücü oluşturulması çağrısı yapan Enver Macid Eşki, İran'ın yanı sıra Türkiye'yi de hedefe koyarak iki ülkenin “*yayılmacı emelleri*”nin önüne geçmek için bağımsız Kürt devleti kurulmasının gerekli olduğunu savunmuştur. Enver Macid Eşki, gündeme oturan bu görüşmelerin ardından Sputnik haber ajansının sorularını yanıtlarken “*Bağımsız Kürdistan*” çıkışına ilişkin değerlendirmelerde bulunmuş ve şunları söylemiştir: “*Bu açıklama bir talep değil, daha ziyade bugünkü gelişmelerle ilgili öngörüm. Zira talep Kürtlerden gelecek. İran, büyük Fars devletini, Türkiye ise Osmanlı İmparatorluğu'nu restore etme peşinde. Bu ülkelerin liderleri, mevcut politikalarına devam edeceklerse kaçınılmaz olarak bağımsız Büyük Kürdistan kurulacak ve İran, Türkiye ve Irak'ın planlarını bozacak.*”¹⁸

Baş gösteren Katar krizinde Türkiye'nin Katar'dan yana tavır koymasından huzursuz olan Suudi medyası ve kraliyet çevrelerinden bağımsız Kürdistan destekli açıklamalar artarken Birleşik Arap Emirlikleri(BAE)'nde de bu anlamda Suudi ve İsrail ikilisine eşlik eden haberler ve hatta sosyal medya kampanyaları görülmeye başlanmıştır.

Aslında yaşanan bölgesel rekabet, bu rekabette Türkiye, İran, Suudi ve İsrail'in rekabette oynadıkları karşıtlık rolü, Suudi ve İsrail'in Kürdistan konusundaki yaklaşımlarına ışık tutmaktadır. İsrail merkezli Begin/Sedat Stratejik Araştırmalar Merkezi uzmanlarından Dr. Edy Cohen'in şu sözleri aslında bu meramı en iyi şekilde ortaya koymuştur:

“Referandum ve bağımsız bir devlet için Kürtlere destek veren ülke sayısı çok az. Denize sınırı olmayan Kürdistan Bölgesi, düşmanlarıyla etrafi çevrilmiş durumda. Irak, İran, Suriye ve Türkiye ile ortak sınırı var. Söz konusu ülkeler şiddetle Kürdistan devletine karşı çıkıyor. Onlar da Maliki gibi savaş ve düşmanlarla etrafi çevrili bölgede, Kürdistan'ın güvenli ve istikrarlı bir ada gibi fiilen ikinci İsrail olmasından endişe ediyor. Son yıllarda ne zaman Kürdistan'ın bağımsızlığı dile getirildiyse söz konusu ifadeler de beklenen devlet için kullanılmıştır.

Bu yüzden İranlılarla Türklerin, referandumun başarılı olmaması için ciddi çaba sarf etmeleri muhtemeldir. Kürt taraflar arasında ihtilaf çıkarmaya çalışacaklar.

---

¹⁷ Enver Macid, görüşmeden sonra Council on Foreign Realitions'ta yaptığı sunumda “Ortadoğu” ile ilgili tespitlerinin yedinci maddesinde Türkiye ve İran'a karşı “barışçıl yollarla” büyük Kürdistan'ın kurulması gerektiğini açık bir dille ifade etmiştir; <https://www.youtube.com/watch?v=sVqDzZDk66I> Erişim Tarihi: 08/08/2017

¹⁸ <https://tr.sputniknews.com/roportaj/201506181016078033/> Erişim Tarihi: 08/08/2017

Ancak İsrail için hem ekonomik hem de güvenlik açısından Kürdistan devletini desteklemek kendi çıkarınadır... Bunun da ötesine giderek, Kürdistan'da askeri üs kurulabilir ve bu sayede Kürdistan devletini koruyabilirler. Bunların yanı sıra, bağımsız Kürdistan devleti, zamanında Irak devletinin, mal varlıklarına el koyarak gönderdiği Yahudilerin dönmesini sağlayabilir. Bu gelecekte Araplarla yapacağı barış anlaşmasında İsrail'in konumunu güçlendiriyor.

Bu büyük çıkarlarla birlikte İsrail halkı, Kürtlerin meşru mücadelesine karşı büyük bir hissiyata sahip. Yahudilerle Kürtler arasında ortak noktalar var. Her ikisi de uzun zaman baskıya maruz kalmış ve dünyanın farklı bölgelerine dağılmışlardır.

İran, Türkiye ve Arap ülkeleri asla Kürdistan'ın bağımsızlığını onaylamayacaklar. Ancak Kürtler daha fazla zaman kaybetmemeli ve referandumdan sonra doğrudan Kürdistan'ın bağımsızlığını ilan ederek Irak'tan ayrılmalı. Kürdistan devletinin istikrarlı ve insan haklarına saygı duyulan bir ada haline geleceği muhtemeldir. Bu da onu etrafındaki ülkelerden ayıracak önemli bir nokta.

Bu yüzden Trump yönetimi de referandumu, Kürdistan Bölgesi'nin bağımsızlığını ve Irak'tan ayrılmasını desteklemeli. Çünkü bu gelişmeler bölgenin tamamının çıkarına olacak.”¹⁹

Bir yandan Kürtlerin meşru talepleri var, diğer yandan Kürtlerin taleplerini suistimal ederek bölgesel rekabette Kürtleri “koçbaşı” olarak kullanmak isteyen İsrail vb. faktörler mevcuttur. Öbür taraftan da Kürtlerin taleplerine bilinen bir söylemle karşı çıkan güçler vardır. İsrail'in Kürt planları ve ilgisinden yola çıkarak muhtemel Kürdistan için, üstelik İsrail'le iyi geçinme yarışında olmalarına rağmen “İkinci İsrail” benzetmesi yapanlar, ikircikli bir tavır içinde olmakla birlikte aynı zaman da popülist, kolaycı bir yaklaşım içindedirler.

Bölgesel dinamiklerin hızlıca değiştiği, yeni bir haritanın coğrafyamıza dayatıldığı şu süreçte bilindik reaksiyonların çok da işlevsel olmadığını artık herkes bilmektedir. Güney Kürdistan bu anlamda ciddi bir arayış içerisinde ve fırsatını bulduğu anda bağımsızlık adımını atacak görünmektedir.

Bu durumda “İkinci İsrail” benzetmesi yapacağımız yapı, her yönüyle İsrail'e bağımlı, içinde İsrail askeri üsleri, istihbarat merkezleri, casus yuvaları, terör merkezleri bulunacak bir Kürdistan mı? Yoksa komşuları olacak Türkiye, İran, Irak ve Suriye ile dostluk ilişkisi içinde bulunacağı, siyasî, ekonomik, ticarî ilişkilerin mükemmel olacağı, tehdit üssü değil güven üssü olacak dost ve kardeş bir Kürdistan mı?

Yıkıcı bir Kürdistan için İsrail pusuda, komşu ülkelerin Kürtlere yönelebilecek herhangi bir girişimini heyecanla beklemektedir. Yapıcı bir Kürdistan formülü ise daha ziyade

¹⁹ <https://besacenter.org/perspectives-papers/kurdistan-referendum> Erişim Tarihi: 08/08/2017

komşuların elinde ve komşuların bu noktada bilindik refleksler dışında bir karar vermesi gerekmektedir.

Küresel Güçlerin Bağımsızlık Referandumuna Yaklaşımları

Referandum karşısında Birleşmiş Milletler (BM), Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Rusya ve Avrupa'nın takınacağı tavır önemlidir. Konuyla alakalı BM Irak Yardım Misyonu Ofisi adına yapılan açıklamada, *“Kürdistan Bölgesi Bağımsız Yüksek Seçim Kurulu'yla yaptığımız görüşmelerde, BM Irak Yardım Misyonu Seçim Gözetleme birimlerimizin bağımsızlık referandumu sürecinde gözetleme ve yardımda bulunmayacağını belirttik.”* denilmiştir.²⁰ Bu açıklama göstermiştir ki BM şimdilik konuya çok da müdahil olmak istememektedir.

ABD ise kafa karıştırıcı ve oyalayıcı açıklamalarla yetinmeye devam etmektedir. ABD Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Heather Nauert, 9 Haziran'da bu konuda yaptığı açıklamada şu sözleri sarf etmiştir: *“DEAŞ'la savaş devam ediyor. Bu ABD'nin birinci önceliğidir, bu dönemde Irak'ın da birinci önceliği bu olabilir. Irak hükümetiyle ortaklığı destekliyoruz. Sadece DEAŞ'a dikkat çekmek istiyoruz. Çok sayıda Iraklı, DEAŞ ve yaptığı korkunç şeyler yüzünden evlerini terk etmiş durumda. DEAŞ'ın ortadan kalkmasını istiyoruz. Irak istikrara kavuşup halk evlerine geri döndüğünde, Irak karar verip Kürtler referandum yapma kararı alırsa, bu Irak'ın iç meselesi olur.”*²¹

Nauert, 30 Haziran'daki bir başka basın brifinginde de şunları söylemiştir: *“Birleşik, istikrarlı, demokratik ve federal bir Irak'ı destekliyoruz. Irak Kürdistanı'nın meşru özlennlerini anlıyor ve takdir ediyoruz. DEAŞ'ın yenilgiye uğratılması, istikrar sağlanması, yerinden olmuş kişilerin geri dönüşü, bölgedeki ekonomik krizden kurtulmak ve bölgenin iç siyasî uyuşmazlıklarını gidermek. Bölgesel otoriteleri, Bağdat ile Erbil arasındaki ilişkilerin geleceği arasındaki kapsamlı konularda Irak hükümeti ile etkileşime girmeye teşvik ediyoruz... Tabii ki Kuzey Irak'ta da, Irak hükümetinde de dostlarımız var. Ancak her şeyden önce DEAŞ'ı yenmek zorundayız. Bu yapıldıktan sonra, bunu gündeme getirebilecekleri bir şey.”*²²

Öyle anlaşılıyor ki ABD hem Bağdat hükümetine hem de Kürt yönetimine bir takım umutlar verir gibi yapmaktadır, ancak tavrını şimdilik netleştirmekten de kaçınmaktadır, daha ziyade zamana oynamayı tercih etmektedir. Bununla birlikte mevcut bölgesel dengeleri göz

²⁰ <http://www.rudaw.net/turkish/kurdistan/1506201712> ,
http://www.uniraq.com/index.php?option=com_k2&view=item&id= Erişim Tarihi: 08/08/2017

²¹ <http://www.rudaw.net/mobile/turkish/world/300620172> Erişim Tarihi: 08/08/2017

²² <http://www.sozcu.com.tr/2017/dunya/abdden-kuzey-irak-referandumu-ile-ilgili-flas-aciklama-1887083/>
Erişim Tarihi: 08/08/2017

önüne alarak iki tarafla da görüşüp Irak'ın birliğinin korunmasından yana olduğunu ifade etmeyi sürdürmektedir. ABD, Irak'ı İslâm dünyasında sorunlar içinde tutulacak bir tür ara bölge gibi tasarlamış görünmekte, Kürt meselesinin çözümünün bu tasarısına zarar vermesinden kaygı duymaktadır.

Rusya'nın tavrı ise referandum ve olası yeni adımlarda her şeyin “barışçıl” bir zeminde yürütülmesi şartına endeksli görünmektedir. Bu konuda Ruslar, ne Kürtleri ne de bağımsızlığa karşı çıkan Bağdat hükümeti ve komşu ülkeleri küstürecek herhangi bir açıklamada bulunmaktan kaçınmaktadır.

Bu anlamda Rus hükümetinin referandum ile ilgili görüşlerini yansıtan Dışişleri Bakanı Lavrov, Temmuz ayında Rudaw'a verdiği röportajda şu görüşleri dile getirmiştir: “*Daha önce de söylediğim gibi, biz referanduma Kürt halkının talebi olarak bakıyoruz. Anladığımız kadarıyla Kürt otonom bölgesi sakinlerinin büyük bir bölümü referandumun yapılmasını destekliyor.*

Bu meselede son karar verildikten sonra, siyasî, jeopolitik, demografik ve ekonomik sonuçlarına ilişkin her şey düşünülecek. Kürt sorunu şimdi yeni Irak sınırlarından çıktığına göre, bazı komşu ülkelerinizin bütün mesele ve sorunlarını etkileyecektir. Bu açıdan söz konusu sorun, yani Kürt sorunu, bölgedeki mevcut sorunların çözümünde büyük bir rol ve büyük bir yere sahip. Kürt halkının, talebini barışçıl çerçevede göstermesini ve referandum sonuçlarının gerçekleştirilmesinin de barış içinde olacağını ümit ediyoruz. Daha önce de dile getirdiğim gibi, Irak'ın komşularının düşünceleri göz önünde bulundurulmalı. Anladığım kadarıyla Kürt otonom bölgesi başkanlığı komşu ülkelerle irtibat içinde. Irak devletinin bütün komşularının başkentleriyle.

Karşılıklı saygının göz önünde bulundurulduğu bir süreçte, Erbil ve Bağdat'ı desteklemeye hazırız. Tarihin de gösterdiği gibi, seçim bir günde bütün sorunların çözümü anlamına gelmez. Tekrar ediyorum. Bu süreç çok önemli, Kürt sorunu bütün bölge açısından önemli olduğu için yavaşça ve ciddi bir şekilde yaklaşılmalı.”²³

Avrupa'nın referandum ve bağımsızlık tavrı ise, ABD ve Rusya'dan çok da farklı değildir. Buna karşın en keskin açıklama, Almanya Dışişleri Bakanı Sigmar Gabriel'den gelmiştir. Gabriel, “*Irak'ın birliğini tehlikeye düşürmek, hatta devlet sınırlarını yeniden çizmek istemek doğru yol değildir. Bu, Erbil ve aynı zamanda Bağdat'taki zaten zor ve istikrarsız durumu daha da arttırır.*”²⁴ diyerek belki de bilinen en sert açıklamayı yapanlardan birisi olmuştur.

²³ <http://www.rudaw.net/turkish/interview/24072017> Erişim Tarihi: 08/08/2017

²⁴ http://www.rudaw.net/mobile/turkish/world/080620176?ctf00_phMainContainer_phMain_ControlComments1_gvCommentsChangePage=3_20 Erişim Tarihi: 08/08/2017

Buna rağmen Kürt yönetiminden yapılan açıklamalara göre ABD referandum için bir gözlem heyeti göndereceğini açıklarken, Avrupa'dan da gözlemci heyetlerin gelmesi için çalışmaların yürütülmekte olduğu belirtilmiştir.

Sonuç ve Değerlendirme

Bağımsız Kürdistan fikri, Irak Kürtlerinin eskiden beri taşıdığı bir fikirdir ve bu uğurda uzun bir mücadele geçmişleri bulunmaktadır. Yeni değişim haritalarının dayatıldığı “*Ortadoğu*”da yaşanan kırılmalar, Kürtler tarafından bağımsızlık arzularının gerçekleşmesi için fırsat olarak değerlendirilmektedir.

Bununla birlikte işgal sonrası Irak'ta uygulanan planlar, farklı unsurların bir arada yaşayamayacağı bir coğrafya parçasını hedeflemiştir. Uzun zamandır yürütülmeye çalışılan federasyon sistemi, Kürtlerle merkezî hükümet arasındaki sorunları çözmeye yetmemiştir. Bunda en belirgin sebepler arasında “*güvensizlik*” öne çıkmaktadır.

IKBY'nin Irak hükümetinden neredeyse bağımsız konumda olduğu süreçte Irak'ın içinde bulunduğu durum ve Irak'a hükmedenlerin tutumları, Kürtlerde Irak içinde kalmalarının yararlarına olabileceği yönünde bir kanaat oluşturmamıştır. Aksine bu süreçte yaşananlar ve basına yansıyan beyanatlar, Kürtlerde Irak'ın içinde kalmalarının acılarının sürmesi anlamına geleceği; Irak'tan ne kadar uzaklaşırlarsa o ölçüde huzur bulacakları yönünde kanaat oluşturmuştur. Bundan dolayı referandum aleyhindeki beyanatlar daha çok bağımsızlığın acıları artırabileceği gibi olumsuz bir gerekçe etrafında toplanmaktadır.

Bu noktadan hareketle IKBY'nin bağımsızlık referandumu ile ilgili şu noktalar öne çıkmaktadır:

1. Uluslararası güçler, Irak'la ilgili planlarını Kürtleri araçsallaştırarak gerçekleştirmek istediklerinden Kürtlerin Irak'tan ayrılmasına karşı çıkmaktadırlar. Ancak Kürtlerin taleplerinin karşısında duran güç olarak görünmek istemediklerinden Kürtleri oyalama yoluna gitmeyi tercih etmektedirler.

2. Kürt nüfusun bulunduğu çevre ülkeler, bağımsızlığın kendi vatandaşları olan Kürtler arasında da hareketliliğe yol açacağını düşünmekte; bunu kendi ulusal güvenliklerine yönelik tehdit olarak görmektedirler.

3. IKBY'de referanduma muhalif partiler, Mesud Barzani'nin amacını sorgulamakla birlikte daha çok, Kürt nüfusun bulunduğu çevre ülkelerin kaygıları etrafında görüş beyan etmektedirler. Çevre ülkelerle farklı bağlara sahip bu partiler, aynı zamanda uluslararası güçlerin konuya temkinli yaklaşmasından da bağımsızlığın Kürtlerin gücünü aştığı ve Kürtlere huzur getirmeyeceği sonucuna varmaktadırlar.

4. Kürtlerin bağımsızlığından yana bir görüntü içinde olan İsrail, bölge ülkelerini etkisi altında tutmak için sürdürdüğü şantaj siyasetinin yanında, bölgenin geleceğinde kendisini yalnızlıktan uzak tutacak arayışlar bağlamında konuya yaklaşmaktadır.

Suudi Arabistan ve BAE ortaklığı ise uluslararası güçlerden bağımsız düşünme yetisinden uzak olmakla birlikte yaklaşımını, Arapları, Türkiye ve İran'ın yayılma projelerinden bağımsız Kürdistan tampon bölgesiyle koruma fikrini ileri süren kimi Arap milliyetçilerinin tezleriyle buluşturmaktadır.

5. “Kürtlerin haklarından yana bir İsrail-Kürtlerin haklarına karşı çıkan Müslüman ülkeler” denklemi, Kürtleri İslâm'ın etkisi dışına çıkarma yönündeki uluslararası projelere hizmet etmektedir.

Kürt halkının her tür talebinin İsrail'in çıkarıyla ilişkilendirilmesi, İsrail'in Kürtlere ve bölge ülkelere yönelik emellerini gerçekleştirmeye katkıda bulunurken Kürtlerin Müslüman toplumlarla ilişkisini de olumsuz etkileyecektir.

Kürtlerin taleplerini çevredeki Müslüman ülkelerin ulusal güvenlik problemi duyarlılığı etrafında ele almak adına İsrail'in çıkarları ile özdeşleştirmek, bölgede İsrail'in alanının açılarak bölge ülkelerinin gelecekte baş etmekte güçlük çecekleri güvenlik sorunları ile yüzleşmelerine yol açma ihtimalini barındırmaktadır.

Kürtlerin taleplerinin kendi gerçekliği içinde, ait olduğumuz dünyanın kriterleriyle İslâmî bir yaklaşımla ele alınması, Kürtleri Batılılaşmayla birlikte yüz yüze kaldıkları mağduriyetten kurtaracağı gibi bütün bölge için de kârlı bir yol olacaktır. Huzursuzluk içinde yaşamak istemeyen, maddî ve manevî anlamda mutluluğu arayan Kürtlerin mağduriyetlerini gidermek, başta İslâm ülkeleri olmak üzere tüm aktörlerin sorumluluğudur.

6. Bundan sonraki süreçte IKBY, referandumun yapılmaması yönünde baskılara maruz kalacaktır. Nitekim Suudi Arabistan'ın yaklaşımına rağmen Arap Birliği Genel Sekreteri referandumun yapılmaması çağrısında bulunmuştur.²⁵

IKBY, şu anda bu baskılara direniyor görünse de referandumun önünde iptal edilme ya da ertelenme seçeneği de vardır.

Bununla birlikte referandumdan “Evet” çıkması, IKBY'nin hemen bağımsızlık ilan etmesi anlamına gelmemektedir. Böyle bir durumda IKBY, bir kez daha arayışlar içine girecektir. Referandumdan, düşük bir ihtimalle, “Hayır” çıkması ise Mesud Barzani ve ailesinin IKBY'de sorunlarla karşılaşmalarına yol açacak, diğer siyasî partilerin değişim

---

²⁵Arap Birliği Genel Sekreteri Ahmed Ebu Gayt, Barzani'ye referandumun ertelenmesi için çağrıda bulunmuş; Barzani, bu çağrıya olumsuz cevap vermiştir.
<http://www.rudaw.net/turkish/kurdistan/040820171?keyword=Arap%20Birli%C4%9Fi> Erişim Tarihi: 08/08/2017

talebi daha çok duyulacaktır. Böyle bir durumda IKBY’de iç karışıklığın görülmesi de ihtimaller arasındadır.

Şartlar ileride nasıl gelişir bilinmez ama merkezî hükümetle ya da Kürt partiler arasında ileriki süreçte yaşanabilecek olası bir çatışma ihtimali, durumu daha da içinden çıkılmaz bir hâle sokabilecektir. Böyle bir durumda Kürtler şu anki kazanımlarının önemli bir kısmını bile kaybetme olasılığıyla karşı karşıya kalabileceklerdir.

IKBY Haritası

